

Cuvinte cheie: Ilișua/Arcobadara, castru auxiliar, vase de bronz romane, importuri, consum militar.

Keywords: Ilișua/Arcobadara, auxiliary fort, Roman bronze vessels, imports, military consumption.

Ilișua/Arcobadara este unul din centrele militare importante de pe *limes*-ul nordic al Daciei romane². Vasele de bronz descoperite aici și analizate în acest articol pot fi grupate în funcție de proveniență în trei categorii distincte. Un prim grup este reprezentat de piesele descoperite în urma săpăturilor efectuate de Torma Károly după mijlocul sec. al XIX-lea între Ilișua de Jos (Alsóilosva/Ilosva) și Cristeștii Ciceului (Csicsókeresztúr), ajunse în depozitele Muzeului Național de Istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca, un al doilea este compus din piese descoperite pe suprafața castrului care au intrat în colecții particulare, iar al treilea și cel mai important include piesele descoperite în urma cercetărilor arheologice sistematice desfășurate în castru începând cu 1978.

Piesele aparținând primului grup menționat au intrat în patrimoniul muzeului clujean fără date referitoare la contextul de descoperire. Din această cauză, atâta timp cât cercetările lui Torma au vizat atât castrul, cât și *thermae*-le plasate în exteriorul acestuia, zone din *vicus* precum și o serie de turnuri de pe *limes*³, nu ne putem pronunța cu siguranță asupra locului în care ar fi putut fi descoperite. În raportul de săpătură publicat, care oferă o descriere detaliată a cercetărilor de teren efectuate, sunt menționate două puncte în care au fost identificate vase de bronz. Primul este reprezentat de camera „c” din *praetorium* unde, conform descrierii oferite, au fost identificate gâtul unui ulcior, o bază, un „castron” (probabil fragmentar) și fragmente mici, probabil din corp, fără a putea spune dacă au făcut parte din același vas⁴. Celălalt se situează în încăperea „D” din *thermae*, considerată a fi un *caldarium*, în care a fost găsit, printre mai multe bucăți de bronz topit, un fragment care ar putea proveni de la un „cazan” utilizat conform autorului pentru fiert apa datorită depunerilor de calcar din interior⁵. Din materialul analizat aici, numai două piese corespund, teoretic, descrierii lui Torma: cana de tip Canterbury din care s-a păstrat numai gâtul și buza (nr. 6) și baza de vas inclusă de noi în categoria vaselor de bronz cu încadrare tipologică nesigură (nr. 16), însă o asemenea identificare trebuie privită cu precauție deoarece, exceptând descrierea lui Torma, nu există alte elemente care să o susțină. Celelalte fragmente amintite nu au mai putut fi identificate cu piesele păstrate până astăzi.

1 Acest articol reprezintă o parte a unei teze de doctorat dedicată vaselor de bronz din *Dacia Porolissensis* care va fi susținută la Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca pe parcursul anului 2013. Dorim pe această cale să îi mulțumim lui dr. Corneliu Gaiu, specialist la Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud, pentru posibilitatea de a analiza piese inedite, rezultate în urma cercetărilor de teren din castrul de la Ilișua/Arcobadara, și pentru ajutorul acordat de-a lungul procesului de înregistrare a materialului. Desenarea pieselor a fost realizată cu ajutorul Narcisei Șugar (Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca), al lui Vass Lóránt și al lui Ferenczi Márton.

2 Pentru informații referitoare la sit vezi: Torma 1865; Gudea 1997, 53-54; Protase et alii 1997; Gaiu 2006; Marcu 2009, 78-85.

3 Torma 1865, 12-14, II. tábla; Protase et alii 1997, 5, Pl. VI.

4 Torma 1865, 59: „Bronzkorsó — gutturnium, réztál s kisded rézedény darabok. Találtam a praetorium c. szobájában. Miu-tán azonban a korsónak csak nyakát s alját, a többi edénynek pedig csak egy-egy részletét találtam meg, eredeti alakját egyiknek sem lehet kiegészíteni.”

5 Torma 1865, 23.